

Høringsuttalelse – NOU 2023:4 – «Tid for handling»

Foreningen JAG avgir med dette en høringsuttalelse til NOU 2023:4 – «Tid for handling».

Foreningen JAG er en ideell forening for personer med sammensatte funksjonsnedsettelse, hvorav en er av kognitiv art. Foreningens mål er å arbeide for at brukerstyrt personlig assistanse skal være en reell rettighet for alle mennesker uansett assistansebehov.

Foreningen JAGs visjon er likeverd og likestilling for alle mennesker med nedsatt funksjonsevne. Personer med store og sammensatte funksjonsnedsettelse er først og fremst mennesker med samme ønsker og behov som alle andre.

Kommisjonen og CRPD

Foreningen JAG vil påpeke at FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) ble vedtatt i FN i 2006 og ratifisert av Norge i mars 2013. Foreningen JAG er derfor svært skuffet over at kommisjonen i svært liten grad tar stilling til CRPD i sin utredning. Foreningen JAG ønsker å gjøre Norge til et foregangsland når det gjelder etterlevelse av CRPD, uansett årsak til funksjonsnedsettelsen.

Artikkel 19 i CRPD som omhandler «Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet» forplikter medlemslandene til å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne fritt kan velge bosted, hvor og med hvem de skal bo, samt at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal ha tilgang til ulike støttetjenester i eget hjem, herunder den personlige bistand som er nødvendig for å kunne bo og være inkludert i samfunnet.

FNs spesialrapportør om CRPD undersøkte i 2019 Norges etterlevelse av konvensjonen. Om artikkel 19 konkluderte spesialrapportøren følgende:

«Komiteen er bekymret over:

- (a) Manglende handlingsplan for nedbygging av institusjoner for mennesker med nedsatt funksjonsevne med klare tidsfrister og budsjett, og fokuset på at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal flyttes til bofellesskap fremfor til selvstendige boenheter,
- (b) Den utilstrekkelige innsatsen for å bevilge ressurser til utvikling av støttetjenester, spesielt brukerstyrt personlig assistanse i kommunene,
- (c) Det nåværende regelverket som tillater tvangstiltak innen helse- og omsorg og rusrehabilitering,»

Det er oppsiktsvekkende at kommisjonen velger å se bort fra CRPD, og denne uttalelsen i sin utredning. Det oppleves nærmest som om kommisjonen legger opp til at Norge skal bryte menneskerettighetene i forhold til funksjonshemmedes rettigheter.

Kommisjonen og institusjoner

Helsepersonellkommisjonen er opptatt av effektivisering, at store enheter gir stordriftsfordeler, bedre ressursutnyttelse og minsker det totale behovet for personell. Kommisjonen fremstiller at personer med stort bistandsbehov som får assistansetjenester hjemme er ekstremt personellkrevende, og at det er krevende for personell å jobbe i et slikt miljø.

«Helsepersonellkommisjonen vurderer at det fra et personellperspektiv kan være mer hensiktsmessig å yte tjenester til disse pasientene og brukerne i omsorgsboliger eller andre større enheter som gir mulighet til bedre ressursutnyttelse. Enheter på en viss størrelse og der det er flere brukere eller pasienter vil gi stordriftsfordeler og kunne minske det totale behovet for personell. Samtidig vil slike enheter kunne være mer attraktive og stabile arbeidsplasser fordi bedre muligheter for samarbeid styrker grunnlaget for faglig støtte, kompetanseutvikling og trivsel. Stabilitet og faglighet kommer i sin tur pasientene til gode ved at den totale kvaliteten i tjenesteytingen styrkes.»

Dette er en løsning som vi virkelig trodde hørte til i forrige århundre og som minner om et gufs fra før HVPU-reformen.

Forskningen viser at store enheter har større grad av ansvarsfraskrivelse, mer ubehag og støy, økt risiko for uheldige sammensetninger av folk, høyere sykefravær og at det er vanskeligere å få til det nødvendige, systematiske arbeidet for å oppnå gode resultater.

Forskningen støtter heller ikke kommisjonens vurderinger når det gjelder faglighet, personellets tilfredshet eller at assistansetjenester hjemme nødvendigvis er dyrere eller mer personellkrevende. Foreningen JAG oppfatter at kommisjonen overhodet ikke diskuterer funksjonshemmedes menneskerettigheter og retten til å leve et selvstendig liv på egne premisser. Kommisjonen konkluderer slik vi ser det uten belegg for at den totale kvaliteten i tjenesteytingen styrkes og kommer «pasienten» til gode i store enheter.

Foreningen JAG vil understreke at kvaliteten knyttet til tjenester (assistansetjenester og eventuelle behov for helsetjenester) også handler om livskvalitet og selvbestemmelse. Vi har mange tilbakemeldinger og erfaringer om at personer med funksjonsnedsettelse som tvinges inn i store og institusjonslignende enheter/bofellesskap mister store deler av sin selvstendighet og mistrives.

Vi har også mange eksempler på at personer som får gode assistanseordninger i form av Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) i et selvvalgt hjem, trives mye bedre, og i svært mange tilfeller bidrar dette også til redusert bruk av tvang og makt.

Kommisjonen og BPA

BPA er et likestillingsverktøy, og nødvendig for at mange personer med funksjonsnedsettelser og kroniske sykdommer skal kunne delta i samfunnet og leve selvstendige liv. Det er oppsiktsvekkende at helsepersonellkommisjonen i sin meget korte omtale av BPA forbigår dette perspektivet i sin helhet.

Videre er det slik at de aller fleste som har BPA benytter ufaglærte assistenter. Det trenger ikke være nødvendig med en fagutdannet sykepleier for å få hjelp i dusjen, ta medisiner, spise frokost, studere eller være med venner. Oppgavene til en BPA skal primært være oppgaver personer uten funksjonsnedsettelser gjør selv. Tidligere helse- og omsorgsminister Bent Høie sa det slik: «Det du ville gjort uten funksjonshemming kan en assistent gjøre». BPA er derfor

på mange måter besparende med tanke på bruk av helsepersonell. Med dette perspektivet kan økt bruk av BPA i kommunene frigjøre og spare ressurser i helse- og omsorgstjenesten.

Oppsummert:

Foreningen JAG mener at

- Norges forpliktelser i forhold til CRPD være må førende i det videre arbeidet.
- Problemstillinger knyttet til nødvendig og forsvarlig assistanse og bruk av helsepersonell når det gjelder utfordringer og menneskerettsbrudd på grunn av tvang og makt, må gjennomgås.
- Funksjonshemmedes menneskerettigheter knyttet til et selvstendig liv, å leve og bo der man vil, med hvem man vil, og ikke tvinges inn i bestemte boformer hensynstas.
- Tilstrekkelig og kvalitetsmessig god assistanse i selvvalgt bolig er en selvsagt forutsetning.
- BPA er et likestillingsverktøy som vil sikre gode tjenester og frigjøre ressurser.

Os/Kongsberg 02.05.2023

Marie Jung Sun Dale
v/Kai Esten Dale (verge)
Leder Foreningen JAG

Tor Arne Høidal
v/Roar Høidal (verge)
Styremedlem Foreningen JAG